

Horváth Gyula (szerk.): Régiók felemelkedése és hanyatlása. Regionális átalakulás a Brit-szigeteken. – MTA RKK Pécs, 1997. p.440.

HORVÁTH Gyulának, az MTA Regionális Kutatások Központja főigazgatójának szerkesztésében megjelent könyv a Régiók Európája sorozat második kötete, amely a *Régiók és városok az olasz modernizációban* című kötetet követi. A könyv – hűen az első kötet megjelenéséhez és a kiadó által megfogalmazott szándékokhoz – egy átfogó, a regionális kérdések sajátosságait tartalmazó újabb tanulmánykötet, amellyel a szakma a kutatás és oktatás céljait és a téma iránt általában érdeklődők igényeit is kielégíti.

A tanulmányok az adott országban, de többségükben nemzetközileg is jól ismert szerzők művei, szakértő hazai kutatók, az RKK munkatársainak színvonalas fordításában. A földrajzban – a tudományt és az oktatást is vizsgálva – a regionális kérdések a területi- és települési problémák mindig is a figyelem középpontjában álltak. Napjainkban, amikor *Európában a régiók szerepe felértékelődött*, különösen fontossá vált, hogy olyan országok történelmi tapasztalatait és mai problémáit ismerjük meg és elemezzük mint Anglia, ahol az ipari fejlődés, a piacgazdaság, a piac és állam viszonyának kérdései, ill. a gazdasági szerkezetváltás időben megelőzte a Kontinens országainak többségét. Mindezt az előszóban ENYEDI György akadémikus úgy fogalmazta meg, hogy „*Nagy-Britannia az ősforrása a területi fejlődés állami szabályozásának*”. Ugyanis már 1934-ben megszületett a Különleges Területek Fejlesztési Törvénye, amely a piacgazdaságba területi kiegyenlítési céllal történő kormányzati beavatkozás jogi kereteit teremtette meg. Az Egyesült Királyságban ma már a területi különbségek kezelésének *nemzeti és európai uniós eszközrendszereit* is megtaláljuk és ezek elemzéséhez a britek már kellő tapasztalattal is rendelkeznek.

Különösen ajánlom a kötet bevezető tanulmányát a földrajzi és történelmi kérdések iránt érdeklődő olvasóknak. A kötet, ill. a sorozat szerkeztőjének átfogó tanulmánya a brit regionális politikáról „*beavatottá*” teszi az olvasót úgy a regionális tudományokba, mint a szigetország gazdasági- és társadalompolitikai kérdéseibe. A kötet olvasása, feldolgozása nemcsak az országismereteket növeli, hanem megismerteti az olvasót a *decentralizált közigazgatás és gazdasági intézményi és szervezeti kereteivel*, mindazokkal a kérdésekkel, amelyek egy szervezett rendszert képesek működtetni a regionális politika területén a területfejlesztés érdekében.

1991-es adatok alapján Nagy-Britannia és Észak-Írország (Egyesült Királyság) területén a GDP forrásait, de a foglalkoztatottságot is tekintve a szolgáltatások 69–70%-ot, az ipar 28–29%-ot, a mezőgazdaság 2%-ot képvisel a gazdasági szerkezetben.

A kötetben az Ír Köztársaságról is olvashatunk, ahol a szolgáltatások részaránya a GDP forrásait tekintve 53,8%, ahol is a foglalkoztatottak 63,7%-a található és az ipari foglalkoztatottak részaránya 23,6%, amely ágazat a GDP forrásai között 37,3%-ot képvisel. Látható, hogy a *gazdasági szerkezet és az ágazatok hatékonysága* alapján valójában nyomon követhető a két sziget esetében is a területi különbségek problémája, azok összes konfliktusaival együtt.

A kötetben – úgy a szerkesztő, HORVÁTH Gyula bevezető tanulmányában, mint a külföldi kutatók által közreadott elemzésekben – kiemelt kérdések a *deindusztrializáció, a technológiai innovációk, a terciarizáció, a rugalmas termelés-szervezési formák terjedése, a gazdaság nemzetköziesedése, az európai integráció elmélyülése, az állam regionális beavatkozási politikájának átalakulása, változása*. Ezek a jelenségek sajátosan alakították a térség, ill. Európa térszerkezetét, a területi politika cél- és eszközrendszerét, ill. közigazgatási- intézményi feltételrendszerét.

A kötet három részre tagolódik (I. rész: *Átalakuló politikák, régiók és városok*. II. rész: *A posztindusztriális korszak regionális fejlődésének hajtóerői*. III. rész: *Helyi hatalom, regionális szerveződések és intézmények*). A 22 tanulmányt 57 ábra, térkép, valamint a 111 táblázat és ezek gondosan összeállított jegyzéke jól kiegészíti és indokolja is egyben a szerzők mondanivalóját, de önállóan is jól kezelhető információkat adnak a Brit-szigetetről, a területi, települési differenciákról.

A tanulmányok kiemelten érintik a *szerkezetátalakítást, az innováció terjedését és intézményi feltételrendszerét, a gazdaságpolitika – területpolitika – szociálpolitika viszonyrendszerét, a munkahelyteremtés és foglalkoztatás kérdéseit.*

A 244 100 km² területű 57,6 millió lakosú Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága, valamint a 70 284 km² területű és 3,5 millió lakosú Ír Köztársaság regionális kérdéseivel foglalkozó tanulmánykötetet széleskörű szakirodalmi bázison készült tanulmányai megismertetik az olvasót a Brit-szigetek múltjával, jelenével és jövőjével.

A könyv szakmai igényessége és magas színvonala mellett szerkezetével, nyelvezetével is hozzájárul ahhoz, hogy a szakirodalomban az elkövetkező időszakban kulcsszerepe legyen úgy, ahogy az olasz modernizációval foglalkozó kötet is meghatározóvá vált.

A kötet szép kivitelét, külső megjelenését tekintve is igényes munka. A földrajztudomány fejlődésének és az oktatás korszerűsítésének folyamataiban ma már nélkülözhetetlen tanulmánygyűjteményről van szó, így a szakma figyelmébe különösen ajánlom.

Az első két kötet ismeretében kíváncsian várjuk az előkészületben lévő műveket, amelyek a jóléti állam regionális politikájával, a skandináv országok területi fejlődésének sajátosságaival, valamint Svájc regionális politikájával, a kantonok föderációjával foglalkoznak.

LÁSZLÓ MÁRIA

Katonaföldrajz és a stockholmi dokumentumok (Gondolatok a történeti és katonaföldrajzi szakirodalomról)

Napjaink pénzsűkös világában egyenesen ritkaságszámba megy, ha valamely kiadó tudományos értékekre törő, szép kivitelű, ám az átlag olvasó számára is érthető – és főleg megfizethető – kötettel lép a könyvpiacon. Egyre ritkábbak az elmélyült kutatásokon alapuló, néha több évtizedes munka eredményeit feldolgozó szakkönyvek, és a minőségi ismeretterjesztő szakirodalom az utóbbi évtizedben mintha teljesen megszűnt volna hazánkban. Ebben a környezetben kiemelkedik KISARI BALLA György.: *Törökkori várrajzok Stockholmban* (a szerző kiadása, Budapest, 1996.) című műve, amely tudományos értékeivel, szép kivitelével, ám ugyanakkor a tudományos ismeretterjesztés követelményeinek is eleget téve, úgy a földrajzi és történelmi, mind pedig a hadtudományi szakirodalomnak is bizonyára értékes darabja lesz. Mindemellett KISARI BALLA Gy. könyve jól tükrözi a magyar szakkönyvkiadás, a magyar tudományos élet helyzetét, jól mutatja megoldatlan problémáit. A kötet ettől válik jó szakkönyvvé, és valószínűleg ettől lesz még hosszú ideig példaadó a magyar szakmai közéletben.

A mű már témája miatt is több tudományt érint. Miután nem vállalkozik kevesebbre, mint hogy egy, Stockholmban található térképgyűjtemény magyar vonatkozású, 16–17. sz.-i várrajzait azonosítsa, óhatatlanul is összekapcsolja a kartográfia, a geográfia, a történelem és a hadtudomány eredményeit. Az elvégzett azonosító munka mellett minden bizonnyal ez tekinthető a könyv legnagyobb érdemének, hiszen a mai magyar szakirodalomban más, ilyen szellemű vállalkozást alig találunk. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint éppen a várakkal, a várépítéssel foglalkozó magyar szakirodalom, amely esetében valójában jobb lenne irodalmakról beszélni. A különböző tudományterületek egymástól teljesen függetlenül, egymás kutatási eredményeit nem is ismerve, sajátos vizsgálati módszereiknek megfelelően feldolgozták ugyan valamilyen mélységig a várak történetét, ám az így felhalmozott ismeretanyag valójában csak az egyes tudományterületeket gazdagította. Mivel a szakirodalom tanúsága szerint az egyes írók nem is ismerték – és gyakorta még ma sem ismerik – a más szakmához tartozók írásait, természetes, hogy az egymástól elkülönült irodalmak megállapításai nem válhattak közkinccsé. Úgy tűnik a várépítéssel terén legalább három, egymásról tudomást sem vevő irodalomról beszélhetünk. Először mindenképpen az építészeti műveket kell megemlíteni, amelyek sajátos építészettörténeti szemüvegen át nézik a várakat és így számukra a várakhoz kapcsolódó emberi, társadalmi élet csak annyiban fontos, amennyiben meghatározza az építészeti stílust, módot. Jól szemlélteti ezt KÖNYÖKI Józsefnek 1905-ben, a Magyar Tudományos Akadémiánál *A középkori várak különös tekintettel Magyarországra* címmel megjelent monográfiája, amely a várépítéssel történetével foglalkozó magyar szakirodalom egyik első összefoglaló műve volt. E sort egészen az utóbbi évtizedekig lehet folytatni, amikor főleg GERŐ László nagyszabású, a Műszaki Könyvkiadónál megjelent monográfiái hívták fel magukra a figyelmet: *Magyar várak* (1968), *Várépítészetünk* (1975.).